

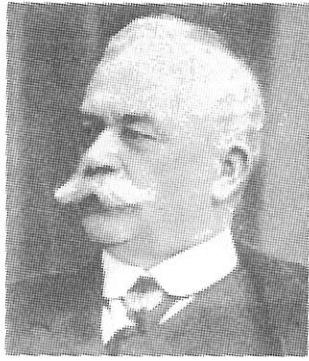
Westmannen.

Nr. 11

Bergen 20. desember 1985

1. årgang

Fred på jordi

Fred på jordi er det ord
engleskaren kved i kor,
fred på jordi alle stader,
fred i vest der soli glader,
fred i aust der soli renn.

Fred i landet, fred og trygd,
fred i by og fred i bygd,
freden lyse Herrens ande
inn i kvar den heim i landet,
fred frå Herren, Herrens fred!

Fred i hjarta, Herrens fred
fylle alle barmar med!
Fred åt alle trykte, hædde,
sjuke, hjelpelause, redde,
fred i hjarta, Herrens fred!

Jesus er vår hjartefred,
barnet som hev kome ned
til vår myrke heim i joli
varm og signande som soli.
Jesus er vår hjartefred!

Syng me då med fagnad stor
jolekvad med engleord
blinkande som stjernor bjarte:
Fred på jordi, fred i hjarte,
evigt lova vere Gud!

Anders Hovden.

Sigurd Sandvik:

Velkomne på ny!

Danmark hev ein jolesong dei held gjævare enn andre. Det er Grundtvig-salmen: «Velkommen igen, Guds Engle smaa». Det er 160 år no sidan salmen vart dikta. Grundtvig sat oppre jolenatti 1825 og tenkte på Guds englar som kom med jolebodskapen. Med eitt stod det for han at det er *no* det hender. Og liksom borni må me oppleva på ny den sæle bodskapen.

Grundtvig var prest i København då, var gift og hadde to småborn. Fyrste juledag las han opp salmen i kyrkja. Merkeleg nok hev ikkje denne jolesalmen fenge rom i norske salmebøker, og hev heller ikkje, so vidt eg veit, vore omdikta til norsk. Det er heller ikkje lett sak å gjera. Salmen hev trifelt rim, og gjeng til same melodi som «Den signede Dag». Her kjem ein freistnad:

*Velkomne på ny, Guds englar små,
frå høge himmelsalar,
med fagraste solskinnsklede på
til våre skuggedalar!
I klingande frost godt år de spå
for fugl og frø som dvalar.*

*Vel møtt under sky, med snø i hår!
På kyrkjeveg me skrida.
De ber 'kje ut joli, trygt eg spår,
alt medan natt i lida.
Å gå ikkje framom døri vår!
Det vøre so tung ei kvida!*

*Vår hytta er liti, låg vår dør,
og armod rår der inne.
Men de hev gjesta ei hytta før,
det renn oss no i minne.
Ei leirkrus og brød forutan smør
de vanda 'kje nokorsinne.*

*Med venlege augo himmelblå,
i voggor og i senger,
me småborn hev i kvar ei krå,
som blomar gror på enger.
Å, syng for dei, liksom lerkor slå,
for lerka syng 'kje lenger.*

*Om Betlehem no dei drøymer søtt.
Om det er illusjonar,
dei drøymer då sant om barnet født
i krubba, vår forsonar.
Dei drøymer om englar dei hev møtt
i leik til joletonar.*

*So vaknar dei glade ved morgongry,
og reknar ikkje timar.
Då høyrrer me jolesong på ny,
som vèl med hjarta rimar.
Då kling det so lydt i høgan sky
når joleklokkor kimar!*

*Då vandrar Guds Englar opp og ned
med' salmetonen vaknar.
Då byder Vårherre sjølv Guds fred
til dei som freden saknar.
Då opnar himlen sitt borge-led.
Guds rike aldri raknar.*

*Å, måtte me alle den gleda sjå
før augo våre doggar!
Og liksom ei fødande moder då
vår liding bort me voggar.
Vår far i himmelen, lat oss få
ei jol som gråten stoggar!*

(Etter Grundtvig ved Sigurd Sandvik)

Målteigen

Om *før* og *føre*

«Eit par dagar før årsmøtet», las eg nyleg, — og kom då i hug at rektor Severin Eskeland lærde oss at me måtte bruka preposisjonen *føre* i slike høve: «Eit par dagar føre årsmøtet».

Konjunksjonen *før* innleier ei tidsunderstetting. «Eit par dagar før årsmøtet vart halde», er rett.

Elles kan *før* vera adverb: «Eg har aldri

vore der før». «Me var mykje i lag før». «Eg vil før lida tap». Merk skilnaden her: «Eg såg ikkje det før (enn) i dag» og: «Eg såg ikkje det før (tidlegare) i dag».

Ordet *føre* er ofte preposisjon: «Så spente dei føre dei folane tolv», heiter de i Kråkevisa. «Fire liksongarar gjekk føre kista». Før i tidi skreiv målfolk ofte *føre* der me vil setja *for* (eller stundom *framfor*): «— vert ei kyrkja fyre Gud», står det i ein salme. I sume bygdelag seier dei *fyre* (eller *fy'*): «Det fekk han fy' umaken». «— kring tunet fy' angande vindar», skreiv Lars Eskeland i visa «På Klårfjell» frå Eksingedalen. Ivar Aasen har mange døme under *fyre* i ordboki si.

Ordet *føre* vert også brukt til adverb: «No må du gjera deg føre!» «Du må 'kje setja deg føre her!» — Det er elles ofte så at ein preposisjon som misser styringi si, vert til adverb: «Ola gjekk føre (dei andre)».

Merk skilnaden: «Han gjekk føre (framfor) meg» og: «Han gjekk før meg (for eg gjekk)». I siste høve er *før* rett nok brukt til preposisjon. Det kan vera eit unnantak —. Eller skal me berre lata «Eit par dagar før årsmøtet» og liknande seiemåtar gå for (føre) god fisk?

Sigurd Sandvik

Sigbjørn Heie:

Draumar forsvinn aldri

Ikkje mykje å stilla opp med. Loslitens og utfaren er han. Alt har sett betre tider, både mannen og kleda.

Ja, alt.

Berre ein ting har aldri sett betre tider enn no, og det er draumane. Dei draumane han har bore med seg og verna om gjennom lange, trange år.

Vare og lyse draumar
om ein dumkjuknakke
under småkrølla hår.
Og der i nakkegropa,
ein gong —
ein einaste gong —
eit flyktig kyss.

Og natta sine mørke spørsmål og tusen morgonar sine opne, syngjande svar.

Alt er det livet som var i draum og sakn, og han smiler gjennom det usle og loslitene.

Draumar forsvinn aldri.

DØLEN

Me råkar so ofte i bøker og blad
på linjer med elden hans i.
Og det bleiknar, mangt som er mykje bra,
for glimten ifrå hans geni.

Det logar av steinen når einkvan
slær
med stål på han seint mot kveld.
Og soleis er det når Dølen lær:
Det er steinen som sprutar eld.

Torgils Brandstvæit

Arne Horge:
Lite synspunkt

«Gjennom en utvidet bruk av kroppssprog, musikk, farver og lys virker også det audiovisuelle inn, med sterkt effekt på det emosjonelle hos tilskuerne.» — Det er Steinar Wiik i Aftenpostens kronikk 3. mai —85 som skriv um ny teaterkunst. Eg for min del tykkjer at dei same ordi kan nyttast um dei rockekonsertane som me t.d. ser i fjerrsjået. Då skjønar me kvifor songaren ikkje stødt kan syngje vakker, kvifor musikken stundom bråkar og kvifor rørslor, fargar og ljós kan vera gjerdlause. Teater kan ikkje leva berre på eleganse og sokalla god smak. — Tekn finst visst ikkje i rockemusikken. Ljod er ljod, ljós er ljós og røyk er røyk. Åge Aleksander-sen med raude brilleglas som ein kvit angora og like sårnæm. Han tek til motmæle utan vald. Her sloknar heile sjået ved å skruve på ein knapp. Teknikk utan vilkår legg vemot yver framføringi. Sannsøkjingi i god rockemusikk er ei veldig kraft. Det spelar ikkje so stor rolle um me ikkje skjønar ordi frå scena. Det viktigaste er at me veit at det som går fyre seg er røyndom. Me treng det i ei tid der lei-arané våre uttalar seg i ulne ordlag som ikkje byggjer på sjåarevne, men på redsla for neste meiningsmæling. Dansen som uttrykksmedel! Jamfør diktaren Olav Sletto med personane «Storedundra» og «Sindre», og målaren Halfdan Egedius som laga «Spill og dans» i 1896.

EIVIND VÅGLID:
Stadnamntydingar

Ny bok —84.

4 av 5 stadnamnbøker
framleis på lager.

For skule, bibliotek, språk-
og namneinteresserte.

Arnlaug Skjæveland,
Olsvikvegen 33, 5400 Stord.

Stadnamntydingar IV og frå
NORSK BOKREIDINGSLAG L/L

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpenger kr. 75,— for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland,
5065 Blomsterdalen.

Postgiro 4 25 63 92,
Bankgiro 8401.21.43027

Lysingar:
Alf R. Lygre,
Sverresgt. 30, 5000 Bergen.
Telefon 05-231956.

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskabygd,
telefon 070 - 21 152.

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
telefon 05 - 22 67 00.

Utgjavar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
telefon 05 - 31 79 29/31 31 16.

Prenta i A/S Dagbladet Dagen, Bergen.

salmemålet til klassikarane, og resultatet er eit syrgjeleg rot. «Varda vel min kvilestad» er vorte til »vara vel min kvilestad». «Så» og «no» skal «rima», i staden for «boren» heiter det «båren» i nynorsk. «Mannaætti» er bytt ut med «mennesket» o.s.b. Sjeldsynt gode vers av Blix og andre er strokne.

I ordskiftet på møtet vart det sagt at det er niddingsverk og valdsverk mot det klassiske kyrkjemålet. Kyrkjelydane må vera vakne og ikkje lata nokon dytta dette rotet inn på dei. Språkmenn som Reidar Djupedal og Ivar Eskeland hev sagt at dei er forfærde yver den mangel på poesi og stil som Norsk Salmebok hev.

«Skule» og a-infinitiv innatt i lærebøkene

Kyrke- og undervisningsminister Kjell Magne Bondevik hev som kjent synt motvilje til eit framlegg frå Norsk Språkråd om å gjeva plass for formi «skule» i staden for «skole» i lærebøker. Dette vart teke opp på årsmøtet i Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet, som nyst er halde i Bergen. Til Kyrke- og undervisningsdepartementet og til Norsk Språkråd vart denne samrøystes fyrteljingi sendt:

Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet vil sterkt uppmoda um at a-infinitiv på nytt må få rom i lærebøker for skuleverket i samhøve med hovudstraumen i nynorsk tradisjon og med målføri i dei sentrale landsluter med nynorsk skriftmål (Rogaland, Hordaland, Indre Sogn og fleire).

Formene «skole» og «skule» er jamstelte i læreboknormalen; men me ser at formi skule vert tilsidesett langt inn i dei landsluter der denne formi er talemålsform, både vestanfjells og austanfjells.

Vestmennene hev halde årsmøte

Gjev ut eige blad og stor minnebok um Hans Mo.

Vestlandske Mållag hev halde årsmøte i Bergen og valt uppatt Ludv. Jerdal, Bergen til formann. Til styret vart valde Helga E. Mehl, Rosendal, Alv Askeland, Utne og Ingjald Bolstad, Voss. Att frå fyrr stand Sigurd Sandvik, Halsnøy Kloster, Ellen Vabø, Bergen og Liv Nyborg, Kynesstrand. Arbeidsutval i styret vart Jerdal, Sandvik og Ellen Vabø. Varamenn til styret: Eigil Lehmann, Haldor Slettebø, Nils Haukås, Jon Askeland og Oskar Telnes.

Årsmeldingi fortalte at bladet «Vestmannen» som Vestmannalaget gjev ut er vorte godt motteke, og no løvvde årsmøtet 2000 kr. i tilskot til eit bokverk som Volda Mållag skal gjeva ut um vestmannen Hans Mo. Ivar Aasensambandet lø vde 1000 kr. til bokverket.

Jon Askeland, Bergen vart attvald til formann i Ivar Aasen-sambandet. Sigurd Sandvik og Nils Haukås vart attvald i styret. Att frå fyrr stand Trine Reknes, Bergen og Toralv Bergwitz, Arendal.

Ved årsskiftet 1985/86

Fyrste årgangen av Vestmannen er fullført. Bladet hev kome so regelfast som prenneverket makta, og det vart ikkje den stoggen etter eit par nummer som sume spårde.

Fleire enn me våga venta hev samla seg kring bladet. Me er takksame fordi bladpengar, gåvor og lysingar hev sige godt inn. Ikke mindre takksame er me fordi so mange skriv i Vestmannen, og fordi so mange på ymse vis hjelper oss.

Noko stort blad er ikkje Vestmannen, korkje i sidetal, format eller upplag. I eittertið med vil me leggja vinn på å halda oss so jordnære at me ikkje strekkjer oss lenger enn skinnet rekka.

Endå er det fleire enn ein som hev sagt at reisingi av Vestmannen er eit storhende i den norske målrørla. Me knyter band til vår eigi skriftspråklege fortid og til vidsemnande målföregrupper som lenge hev vore undertrykte og som ei tid knappest var synlege ålement so nær som når dei vart gjorde til lått. Bladet er i seg sjølv ei stadfesting på at det finst nyrenningskraft i målformer og målsynsmåtar som vart daudspådde for eit halvt hundreår sidan.

Ein anakronisme?

Med den medvitne fordansking me dagleg ser og hører t.d. i fjernsynet der mange skyr norsk talemål og knotar eit so stift og unaturleg bogssprog at det for eit kvartsekul sidan nærest var rekna for utenkjeleg — med denne yverklassemerke språklege neodanismen og med eng-

elskinnsiget i tillegg er det snart god grunn til å undrast på um norsk mål i det heile snart er ein anakronisme.

Det spørst um oss sjølv.

I den store samanhengen hev målfolk synt seg uventa tolsame med Vestmannen, jamvel dei som me veit er usamme med oss. Kanskje skynnar fleire og fleire at dei ingenting vinn med å vende fliren mot vestmannasynet og det tradisjonelle landsmålet? Flirande målfolk — som me slett ikkje hev råka mange av — sagar av den greini dei sit på. I næste vegkryss vender fliren seg mot dei sjølv — og mot alt som luktar av folkeleg norsk mål.

Vestmannen er ein lut av den samla norske målrørla, men med si serupp-gåva. Me ynskjer eit skriftmål der dei klassiske Aasen-formene atter før rom og rett, eit mål so romsleg at alle norske målføre kann kjenna seg att i mykje, um ikkje nett i plent alle detaljar. Me ynskjer skriftspråkleg fridom for dei norske ordi og typeformene; me ynskjer ikkje at dei norske målfornemene atter skal verta norvagismar i eit framandmål.

Me veit ikkje um dette nummeret når ut til alle fyre jul, men me helsar god jul, korso. Me kjem att på nyåret og vonar på nye framtak for bladet. Me vil framleis prøva få med tankar og utgreidinger um mål, målrørsle, bøker og andre emne. Og ikkje minst ynskjer me litterært tilfang, lyrikk og prosa.

Takk for 1985 og vel møtt i 1986!

Øydeleggjande for nynorsk kyrkjemål

Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet oppmodar alle kyrkjelydane med Nynorsk Salmebok til å halda fast på denne boki og ikkje sleppa inn den nye salmeboki, som er øydeleggjande for nynorsk salmesong og nynorsk kyrkjemål i det heile.

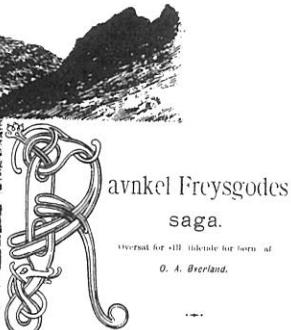
Dette er ordlyden på ei fråsegn som årsmoti i Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet vedtok samrøystes. Fyreteljingi er send Bjørgvin bispedømeråd og vert elles kunngjort i pressa. Høgskulestyrar Sigurd Sandvik innleide og synte ei mengd døme på både språkleg vandalism og språkleg fåkunna som Salmeboknemndi hev gjort seg skuldig i. Nemndi hev freista seg på å normalisera

Hjå Ramnkjell Frøysg'ode tusen år etter

Det var i kong Harald Haarfagres dage at ein mand, som hed Halfred, kom med sit skip til Breiddal på Island, der er nedenfor Fljotsdalshveret. Der var skibet var hans kone og hans son, som hed Ravnkel; han var da 15 vintre gammel, huabefull og flink. Halfred satte bo. Om vinteren dode ein udnælansk trælkvinde, som hed Aratrude; og derfor heder det der siden Aratrudestad. Men om våren flyttet Halfred nordover heim og tog bolig paa et sted, som heter Geditdal.

En nat drømte han, at en mand kom til ham og sagde: „Der ligger du, Halfred,

oversatt for ill. teksten for barn af
O. A. Ørland.

temmelig ufersiktig. Flyt du din bolig bort herfra, vestenfor Lagarfljot; det gjelder held din velferd!“ Derefter vaagner han og flytter sit gods over Rangna til et sted i Tunge, som heder Halfredstad, og bodde der til sin alderdom. Men en gjeid og en buk hadde han ladet bliive tilbage, og den samme dag, da Halfred var nest bort, gik der et skred over gården, og begge disse dyr mistet saaledes livet; derfor heder stedet siden Geitdal.

zdet kapitel.

Ravnkel hadde for skit at ride indover heierne hver sommer. Jokelsdal var den gang bebott helt opp til brauen. Ravnkel red oppover Fljotsdalshveret og tok da se en uboet dal, som gikk ned fra Jokelsdal. Ravnkel syntes, at denne dal egentlig var bedre til byggelse end andre dale, som han har havd sett. Da han kom hjem, bad han sin far om at skifte med ham og sagde, at han vilde sette bo. Det gikk hans far ind paa Ravn-

Faksimile av fyrste sida i den eldste norske omsetjinga av Ramnjkellsoga i Illustrert Tidende for børn (1894) med teikningar av Andreas Bloch.

På Island møter soga deg i eininga. Der har jamvel vegane mellomalderdåm. Er du uheppen og kører deg fast, slik som vi gjorde, trøyst deg med at du er ute for ei «søgeleg» hending! Best det er, kjem lensmannen og dreg deg opp. Han fer i bil med eit underleg merke på sida der det står: «Med lov skal landet byggjast». Du får neppe medhald om du ymtar at asfalt kunne vera eit laglegare vyrke. Lensmannen vil heller røde om opphavet til ordlaget. Du får vita at det kjem frå Frostatingslova.

— Nyleg kom eg til Trondheim, sjølvaste hovudstaden i det gamle Frostatingslag, fortel lensmannen vår. Då eg gat på at svartemarjane der i byen burde få same merke som vi har, vart eg til lått og løgje. Dette var sage dumtale for Olje-Ola. Han treivst visst betrê med eit anna omkvede: «La fortida være i fred! Det er åttiåra du kan gjøre noe med!» — Vest i havet er dei ottefulle for framtida til fren-dane i aust som ser mun i å gløyma kven dei er.

Soga er ikkje berre til helgebruk på Island. Ho er med i kvardagen, i båten og på åkeren, på verkstaden og flyplassen. Såleis vert ho ikkje berre fortid, men ein naudsint del av notid og framtid. Ein datamaskin t.d. er ikkje noko meir bisneleg enn ei «ølva» eller «italvolve», om du vil. Soge og mål er eitt og gjer samtidia skjønleg og meiningsfull.

Islandingane kjänner soga si kav til botnar, alt frå den gongen Ingolv Ørns-son frå Rivedal i Sunnfjord sette bu mel-

lom gövkjeldene i Reykjavik for rund 1100 år sidan. Dei har fortalt ho i dikt-verk som vert rekna til dei mætaste i all-bokheimen. Eit av dei mest omtykte handlar om storbonden Ramnkjell Frøysgøde i Austfjordane. Det er omsett til ei lang rad tungemål og er eit gjævt granskingsemne i mange land.

Ramnkjell budde langt av leid i den fjelldalen som enno ber namnet hans. Ramnkjellsdal fell nordetter frå oppunder Vatnajöklen og munnar ut i Jókulsá, eit av hovuddalføra på Aust-Island.

Ramnkjell sat i stor rikdom på hovudbølet i bygda. Det fekk høveleg nok namnet Adalbol. Ramnkjell gjorde seg til hovding over dei hine dølene. Han var sjørvadug og omsynslaus, seier soga, mild mot sine eigne, men hardtydd mot andre. Han bøtte aldri for nokon skade han gjorde.

Ramnkjell sette Frøy høgst av alle guðar og vigde eignelutane sine til han. Den største dyrgripen hans var hingsten Frøysfakse, som ingen andre enn han sjølv fekk ride. Han lova Frøy å verte den til bane som det våga. Grinnen Einar braut forbodet. Ramnkjell heldt lovnaden sin mot Frøy.

Såm, frenden hans Einar, førde søksmålet etter drapet på tinget. Ramnkjell vart dømd, stygt skamfaren og driven frå gard og grunn. Frøysfakse vart støypt utfor eit gjel. Såm sette seg i Ramnkjells stad på Adalbol og styrde dalen til dess Ramnkjell kom att, tok hamn og alt vart som før. Dette er beingrinda i soga.

Ein heidljos sumardag kjem vi til Egilsstad, den største tettgrinda på Aust-Island. Vi er på veg til Adalbol for å kanne sogelendet og sjå korleis det står til i Ramnkjellsdal etter at tusen år er lidne. Det går ikkje buss til ein slik avdal, får vi høre. Men gå stad åt Harald Halldors-son og leig ein bil av han!

Bílaleigan Freyfaxi er det sjølvsaugde namnet på bilbua hans Harald. — Jau då, bil skal det verte råd med, meiner han, men det vert ei kuverd i leige omframt bensinen. Har de etla dykk til Adalbol, seier de? De er sanneleg dei fyrste som kjem hit og leiger bil i dyre domar til den avreppen! Men eg skjønar dykk. Ramnkjellsdal er ein gild sogedal. Tap berre ikkje vegen or syne. Det er lett gjort, for han er lunfengen. De har eit ferdamål med meinung. Eg slår av førti prosent av leiga. God ferd!

Vår Frøysfakse er ein gamal hostande Lada med sund lydpotte. Berre andre og fjerde giret verkar, og dørene heng på halv sju. Men framover ber det på eit vis.

Det er tidleg års, fyrst i juli. Det er ikkje grønt eingong midlides enno. I sjå-målet ris Smørkjella, kvitskrydde med nysnø. Nett som saltfløgne smørstabbar. Vi kvider oss for den illgjetne Jøkelså ved Bru, men bruia ber. I dette strypet ligg vegaskilet til Ramnkjellsdal.

Ein slod med snaltrebikkjer renner ned til vegen frå kvar gard vi nærmar oss. Dei er ikkje vane med ferdafolk og vil helst ikkje sleppe oss forbi. Etter kvart vert det langt mellom gardane.

Sjølv Ramnkjellsdal er svært einstaka. Det er berre to budfaste bruk der no. Øst ligg Adalbol. Fåe gardar på Island er meir avsides. Dalbotnen er breid og flå på både sider av ein stor løk. Lange tak renn han i ringar. Vegen vert lakkare innover. Ender og stad har han øyrt ut. Her er øydemark. Berre losleidningane fortel at vi er på rett veg.

Det er høgst dag. Etter tre timars köyring kjem nokre hus til synes på ein kval i høgre dalsida. Vi skranglar inn på tunet. Bilduren døyver hundeglamet. Ein kvithærð kall sit på saltsteinen og bakar seg i sola. — Er dette Adalbol? — Dei seier så, ja. — Og du er vår tids tiltøke Ramnkjell, som Per Olof Sundman fortel om? — Nei. Eg er Pål Gisleson. Eg reknar ikkje skylda med Ramnkjell eingong. Men her ligg garden hans. Islandsk er ikkje heim-målet dykkar, høyrrer eg. Kva ærende har de her? — Vi er komne frå Noreg for å høre om Ramnkjell og sjå dalen hans. — Det gjer de rett i, seier Pål og livnar til.

Pål sit ikkje i einsete på Adalbol. Han og kona, Ingunn Einarsdottir, er kårfolk no. Sonen med huslyd har teke over. Med stort og smått er dei sju-åtte stykke på garden. På tunet står tre traktorar og eit par jeepar. Etter islandsk gjerd er det ikkje altfor ryddig rundt veggene. Dei har fått oppover eit stor lunne med drivtimber. Det er god ved. Torvfjøset er tekt med rusta bylgjeblekk. Der borti ståkar Ingunn med morgonmålet. Ho handmjølkar kyrne. Dei annar seg ikkje om

Ein velnøgd Sám skamfer Ramnkjell og mennene hans i heller uislandske omgivnader.

morgenon, islendingane. Det dei ikkje vinst om dagen, tek dei att om natta.

Pál tek oss med til Ramnkjellsreiten, rundt tre hundre meter nedanfor garden. Her vart Ramnkjell hauglagd, får vi vita. — I 1890-åra grov dei fram mannebein her. De får sjá på dei når de kjem til museet i Reykjavík. Men før Ramnkjell kom under torva, veit de at han hadde ei leid skeivferd ved stabburet ein gong. Sám og mennene hans skamför han etter drapet på Einar. Dei skaut ei slind mellom skallen og buret og hengde han opp etter hælsenene. Her kan de sjá ei lita dokk i grasmaka. Det er stabburstofta. Eg meiner skålen var der fjøset står no, slik at det var sju-åtte meter mellom buret og skålen. Om de no ser ei halvmil frametter dalen på denne sida, får de auga på eit flogberg oppunder vigga. Ufset heiter Frøyfaksehamar. Der gjorde Sám ende på blothingsten. Sám kom frå Laugarhus, som låg i baksida midt imot Frøyfaksehamar. Sidan slo han seg ned på Leikskálar. Dit ser vi ikkje her frå Adalbol. Øvst i dalen reiser Vatnajöklen seg. Oppunder der ein stad var Grjotteigssel. Ramnkjell hogg Einar der på sætra. Midt imot oss her på hi sida av åa låg Hol, heimegarden hans Einar. Så lenge eg veit av, har både Hol og Laugarhus lege aude. Eit bel dreiv vi attåtslætte der.

Pál fortel seg retteleg varm. Det er som om han sjølv har vore med i sogehendingane. — Men no er det longe dugurdsmål, seier han med eitt. — Lat oss gå inn og sjá kva Ingunn stullar med. Det er ikkje ofte det kjem langframand til gards. Vi slepper dykk ikkje ått att fastande.

Pál har fått seg opp ei stor og gild tvi-høgd støypestove. Ho rymmer heile huslyden. I svala er det mest ikkje fram-

komande. Her har han røysa opp blada sine i store raukar. Vi smygjer oss forbi og kjem fram i skrivestova. Her er fullt av bøker frå golv til tak, i glaskarmar, på bord og krakkar. Ei diger boksamling langt ute i øydemarka! — Noko lyt eg no taka meg til, seier Pál.

På kjøkenet set Ingunn fram kaffi og svartbrød med heimbesta saurull og heimysta kvitkjuke, sjeldfengd forkunmat no til dags. Vi svallar meir om Ramnkjell. — Er det ikkje så, Pál, at su-me vil ha det til at soga aldri har bore til? Slike som Sigurd Nordal? — Sigurd Nordal ville øydeleggje soga vår ved å gjera ho til dikt. Men dét greidde han ikkje. Soga lever fordi ho er sann, slik som eg harfortalt ho i dag. Landnåmabok, Fljotsdølasoga og Brandkrossetätten i Soga om våpnafjordingane syner også at Ramnkjell har vore til. Det vi derimot kan kalle dikt, er skaldsoga hans Per Olof Sundman. — Men Sundman har vel rett i at du eig 5000 bøker? — Jau, nett der råka han nok sanninga. — Sidan fekk vi vita at Pál er landskjend for boksamlinga si.

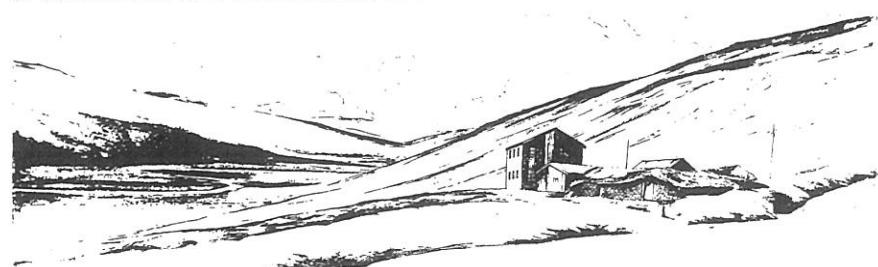
Pál finn fram ei gamal og velbrukt utgåve av Ramnkjellsoga. — Her plar eg få farande folk til å skriva namna sine.

Men berre dei som vil tala islandsk. — Vi lyt skriva oss inn mellom eit tjugetal andre som har fått denne heideren den siste mannsalderen. Sundman høyrrer ikkje til dei. Berre eitt namn i lista er kjent for oss: Peter Foote. — Jau då, Peter Fot dreiv framom her ein haust. Det var ein fagnakar.

— Du reknar ikkje skyldde med Ramnkjell, sa du? — Nei. Eg kom til Adalbol i 1945. Då hadde garden vore aud i lange tider. Han ligg rundt 500 meter over havet. Det er høgt til å vera på Island, men her er godt å drive med sau. Vi lyt rett nok hente vedskautsför lengre nede i dalen. Kyr har vi ikkje fleire av enn nett så vi greider oss. Det vert altfor tungsamt å köyre mjølk radt å ysteriet på Egilsstad, vissa på kjøvsvellet vinterstid. Då har vi ikkje brøytt veg heller. Vi greider oss med snøbil.

— Er det ikkje strevalt og vågsamt å bu så langt av leid? Det er ti mil etter lækjar på Egilsstad om de vert bråsjuke ei uvêrsnatt. — Folk vert ikkje sjuke på Adalbol. Dei dør berre!

Slik talar ein sogemann.

Adalbol i dag. Teikna av Lars Inge Nyøygard.

Min Gud og din Gud

Svar til Olav Aarflot.

Eg er samd med Olav Aarflot i at me ikkje hev same guden.

Hans gud er ein idé, min er ein person. Det kann segjast soleis: Guden til ein fun-

damentalist er ei bok han kann stappa i lumma, men han kjenner ikkje den som skreiv boki.

Guden til ein idealist er eit hugbilæte han ber i seg og ikkje noko meir. Tankar um korleis han tykkjer Gud skal vera, men ikkje anna enn tankar, draumar um «ein ukjend gud». Min gud, mitt hugfeste i livet, er personen Jesus av Nasaret. Ikkje ein ukjend ein, men ein eg kjenner; for ser du inn i hans hjarta, då kjenner du honom. Men gjerer du ikkje det, då kjenner du honom ikkje. Hjå honom kan eg kvila hugen min, eg veit ingen annan, og eg trur det er sant det han segjer, at «Ingen kjem til Faderen utan gjennom meg».

Egil Lehmann

Det rivnar

Kvasse kilen
driv du —
vond er sprengjeverken

Mellom knappe slag
høyrest stiller rivnadljod
av fiberbrest

To-tre kilar til
— og stomnen kløyvest
mergberr.

GUNNAR GILBERG

Rolf Myklebusts notesamling

«Slåttar i Nordfjordtradisjon» er i handel

Denne notesamling er eit framifrå døme på det slåttebibliotek som Nordfjord har hatt gjennom tidene, fortel Svein Nesje, Stryn, formann i nemndi for utgjeving av Rolf Myklebusts notesamling. Ikkje berre gamle og «utarma» slåttar er med, fortel Svein Nesje, men interessante og unnyta former er komne til, overleveringar frå mann til mann og frå kvinne til kvinne, med ei frambering som gjer at dei kan stå åleine som komposisjon.

Rolf Myklebust reiste gjennom mange år — heilt frå byrjingi av 40-talet — rundt i distrikset og samla folkemelodiar og slåttar som han med fin hand skreiv opp etter kjeldene. Med Rolf Myklebust si kjensle for det rette og rotekte, kan ein heile tidi lita på det han skreiv opp; i hans arbeid finst ikkje slurv eller noko som er lite forseggjort.

Svein Nesje opplyser at når nemndi for utgjeving av denne samlingi no har sett seg i sving, er det fordi denne *skatten* ikkje skal ver ta liggjande i lite påkasta kladdar, men koma til nytte for alle og einkvar med varande interesse for lokal folkemusikk.

Ein har lagt det opp slik at heile samlingi vert utgjevi i 6 hefte, fortel Nesjer. Ein tek til med det eldste tilfanget, springarar, hallingar og marsjar; seinare kjem «nyare» folkemusikk som reinlendarar, valsar og masurka og hamburgar. Til alle slåttane høyrer ei noggrann utgreiding om kjelde og opphav attåt samanlikning med andre slåttar som på internasjonalt plan må vera opphavlege eller jamstelte med vår folkemusikk.

Sogn og Fjordane Folkemusikklag gjev ut hefti som kan tingast gjennom laget ved å senda

kr. 200,- til bankgirokonto 3790-07 11167 v/Bjarne Kaarstad, 6767 Stårheim.

Dei interesserte får då abonnement på samlingi, og hefti vert tilsende i utgjevingstakten som er 2 hefte våren 1985, 2 hefte hausten 1985, dei 2 siste på vårsiden 1986. Seinare kjem et oppsummeringshefte som skal innehalda m.a. folkeleg song, oppskrive av Rolf Myklebust, kanskje saman med eit sluttord til samlingi. Abonnementet femner ikkje om dette oppsummeringsheftet.

Svein Nesje oppmodar alle lokalhistorisk interesserte om å tinga desse hefti. Dei er kanskje berre fyrste steget når det gjeld å gjeva folkemusikken til allemannseige i Sogn og Fjordane.

NY BRAGR-BOK

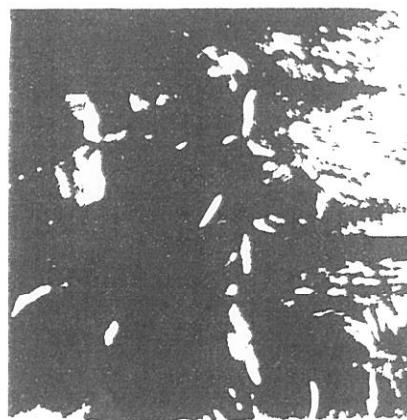
Vers på Vesterveg Bragr 1985

Dei lyriske perlone frå NMorrønalaget Bragr tek til å verta årvisse no. I 1983 kom Grundtvig-dikt umsette til norsk, i 1984 ei gild Nygard-samling, og i 1985 kjem «Vers på Vesterveg», kvæde som på ei eller onnor vis er knytte til utferd og utvandring mot vest, særleg i norrøn tid, men ikkje berre —.

Me finn ei rad dikt med emne frå norske busetnadsstrok i Amerika. I alt 10 diktbøker er det til no sendt ut i denne rekka frå Norrønalaget Bragr, dette fámente laget med so mange tiltak i si soga og so mange kjende namn på si medlemslista, snart 80 år gammalt, men framleis friskt og med jarn i elden. Laget hev ing-

en formann, men derimot sjølv. Bragr-stjore no er Svein M. Kile.

Conrad Clausen hev skipa til «Vers på Vesterveg», og Clausen er elles mannen bak alle bøkene i denne bokrekka. Eg tykkjer det er eit sers fint utval dikt han hev samla, allsidigt og representativt. I samlingi er med 50-60 dikt, skrivne av 40-50 diktarar. Verdfull i seg sjølv er den kunnskapsrike og velskrivne innleidinger Conrad Clausen fortel um utvandringi frå Noreg som tok til på 700-talet — naturleg nok til Hjaltland (Shetland) som låg nærmest. Sidan søkte dei lenger mot vest, anten dei no drog ut for vankårs skuld, av eventyrhug, dådstrong eller vinningstrå, eller dei skydda ein landsstyrar og ein styreskipnad som dei ikkje fann seg til rettes med — til Sudrøyane, Skottland, Man, Færøyane, Island, Grønland

Teikning av Magnus Hardeland (teki frå «Vers på Vesterveg»).

— og Amerika. Dei mange hjelt-namni i Hjelmafjorden syner eldgamalt hopehav millom Hjaltland og Noreg.

Diki opnar høveleg med «Utferds-dråpa» av Per Sivle, eit kjent kvæde, etterfylgt av det likso kjende Islands-diktet til Andreas Munch, i dansk målform:

*Yderst mot Norden lyser en ø
Klart gjennem Islag og Taage,
Der ved en Bjergild som aldri kan døe,
Oldtidens Billeder vaage —
Derfra gaaer Sagnet vidt over Sø
Som en Maage.*

Spennviddi i samlingi er stor. Me møter kjentfolk som t.d. Arne Garborg, Anders Hovden, Hans Reeynolds, Sigmund Skard, Arnfinn Bruflot, Ragnvald Skrede, Olav H. Hauge, Ivar Aasen, Kristofer Janson, Aslaug Låstad Lygre; og me møter mindre kjende diktarar som Olav Hammer, Hans Mo, Jon Norstog og Torleiv Hannaas — sistnemnde rett nok kjend, men ikkje først og fremst som lyrikar. Me finn jamvel voggesongen «Ro, ro til Baltaskjer», og ikkje alle visste vel at Baltasund og Baltaskjer i denne songen ligg på Hjaltland? I samlingi er two dikt av Peter Munheim med, millom desse det vedkjømlege «Sumarkveld på Island»:

*Kvi skal eg fara so hardt på heimveg?
Ingen ventar meg kor som er.
Tids nok rekk eg vel fram til natti,
hugsamt er det å rida her,
rida i angen av Islands sumar,
drøyma um deg i den milde kveld,
Ingunn unge, Ingunn unge —
medan det kveldglør bak Vigrisfjell.*

Diktet til Eigil Lehmann um Santa Sunniva hev funne sin plass i samlingi, og Conrad Clausen sjølv hev med sitt dikt «Leiv Eiriksson». Men dette er berre små utplukk frå «Vers på Vesterveg» der siste kvæde er «Norrønasongen» som Olav Aukrust skreiv i 1915.

«Vers på Vesterveg» hev same lekra format og tilbunad som alltid hev sermerkt desse Bragr-bökene, smakfullt og med mange talande illustrasjonar. Conrad Clausen vil vonleg senda ut fleire slike Bragr-perlor.

Jostein Krokvik

Garm d. y.:

ÅLVORSFOLK

For mange år sidan kom me yver noko som ein kjend mann skreiv — ein kjend forfattar og kulturist som me elles hev vyrndad og age for, og som me ikkje skal segja noko gale um. I ein samanheng som no er gløymd skreiv han at det finst two saker her til lands som ingen må skjemta med, og det er målsak og fråhaldssak.

Noko er det i det, um det må leggjast til at det knapt finst nokor sak som det hev vore skjemta og vitsa so mykje um som nett desse two sakene. Ikkje hev skjemten og vitsingi alltid vore godlynt heller. Jau, noko er det i det. Fråhaldssaki skal me sigla utanum, men me kann ikkje nekta for at heilhjarta målfolk — me trur i alle høve dei er heilhjarta — rett ofte er noko ålvorstygde av seg.

No veit me vel at me sit i glashus. Best var det vel um me tagde bom still, eller rettare sagt kasta arket i papirkorgi. Men nei. Me kastar slett ikkje arket. Derimot skal me berga oss nærare land med å minna um at den som i gjenomtenkt yertyding gjeng inn for ei sak som han eller ho meiner er rimeleg og rettvis, han (eller ho) tek gjerne den saki ålvorleg. Flås ikkje um islam til ein muslim, um kommunismen til ein kommunist eller —. Nei, her trengst ikkje fleire vitnemål, som dei sa dei skriftlærde. Dei er ikkje so lite hårsåre for flås um riksmalet dei som hev gjort riksmalet til hjartesak, heller.

JOL/JUL

Joli og jolesikkjane er mykje eldre enn krisztendomen i Norderlandi. Nemningi knyter seg til den store høgtidi ved vintersolkverv. Det kristne innhaldet i høgtidi er etter måten nyt, fortel kunnige granskarar; dette innslaget kom etter kvart som kristendomen vart utbreidd.

Uvisst er det etter granskarane om joli opphavleg var ei minnehøgtid for dei avlidne, ei solhøgtid eller ei høgtid for grøderikdomen. Eller ei høgtid som femnde um alle dei tri isletti? Den mytiske kimen var nok med før krisztendomen kom.

Namnet på midvintershøgtidi er kanskje like

Men det var målfolks ålvor me vilde pirka litt i. I all vår uskuld hev me råka dei me òg. Me meiner, me hev råka såre punkt. For sannleig hev ikkje denne garmingi vår i Vestmannen terga på seg harmdirrande og sers ålvorsame brev som med kläre grunnar syner kva for gap me er. Ja, ja. Me hev oss sjølv å takka. Det er so mange sjeler, so mange tankar, sa gammalt folk. Og attpåtil ottast me at tukti ikkje alltid er ufortent.

No vil me ikkje baktala ålvoret, ikkje eingong ålvoret millom målfolk. Men me saknar stundom låtten. Då tenkjer me ikkje på den vondskapsfulle låtten som rettruande målfolk i titrande skadefrygd vender mot ranglærarar, eller umvendt. Slik lått hev me mange døme på, og det er ingen godluna eller god lått. Det er ein ulått, ein bannstråle, utan romsem og utan hjartelag, tenkt til låtteleggjering. Betre enn denne ulåtten er beintfram gravålvoret. Men me saknar den frigjerande og godlidiane låtten der den skrattande ikkje tek seg sjølv altfor høgtideleg.

No var ikkje 1985 eit år merkt med mykje ulått målfolk imillom. Nei då. Det var verre før. Og kanskje skal 1986 verta endå betre. Og no og alltid gjeld den lærdomen som me finn i Ivar Aasens «Norske Ordtak»: «D'er ikkje lærende åt annan manns uferd».

gamalt som sjølve høgtidi. På tungemål som stend oss nær, heiter det:

Norsk	Jol/Jul
Nordsamisk	Juovlat
Sørsamisk	Jävle
Gamalnorsk	Jól
Islandsksk	Jól
Færøysk	Jól
Svensk	Jul
Dansk	Jul
Tysk	Weinacht(en)
Fransk	Noël
Engelsk	Christmas (Kristmesse)

På engelsk finst dertil det gamle ordet *Yule*. Nemningi jol/jul hev eit språkleg upphav like uviss som upphavet til jolehøgtidi.

1. Klasses Mat — Rimelige Priser

VI KAN TILBY:

SMØRBRØD, SNITTER, VARMRETTER, FERDIGMAT TIL STORE OG SMÅ ARRANGEMENTER.

Selskapslokaler — vi arrangerer alle former for fester og sammenkomster.

CAFÉ LØVSTAKKEN

Catering & Selskapsservice

Tlf. 29 62 30 - Danmarks plass

EGG OG FJØRFE-
PRODUKTER

Leverandør av: EGG, EGGEPRODUKTER, KYLLING, FERSK OG GRILLET, KALKUN, HØNS, VAFLER, PANNEKAKER, GRILL, GRILLUTSTYR, m.m.

VESTLANDSKE EGGSENTRAL

Teléfono (05) · 28 65 00 - Postboks 218 - Kanalveien 88 - 5030 Minde

HØGRENTEKONTO *for alle*

Nytt, godt tilbod frå
Vestlandsbanken
11% rente, 6 gebyrfrie uttak pr. år

Ingen krav til sparesum eller sparetid

VESTLANDSBANKEN

ISSN 0800-8647

God og rimeleg mat
får du på
Kaffistova til Ervingen
Torggården, Strandkaien 2, 5000 Bergen

BUNADSØLV — POKALER — PREMIER
Vi har gaver
for alle anledninger
magnus aase A/s
gullsmed
Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

MØRE FELLESKJØP
Telefon (071) 25 940 - Postboks 588-6001
ÅLESUND

Jolekort på norsk
Nytt tiltak frå
Norsk Bokreidingslag

Norsk Bokreidingslag i Bergen er på marknaden med eit nytt tiltak i år: Jolekort med norsk tekst.

Det er laga kort på fint papir i two utformingar. På det eine er tekstu: «Guds fred og god jol», på det andre: «Gledeleg jol og godt nytt år».

Bæ korti kostar — med brevvær — kr. 3,50 for stykket. Send ting på talongen for postgiro eller bankgiro, ved forskotsbetaling fær De korti portofritt. Tingar De i brev, kjem uppkravskostnader til.

Skriv snarast (for snart er det jol) til:

Norsk Bokreidingslag
Postboks 2672,
5010 Møhlenpris-Bergen
Postgiro: 3 918 844.
Bankgiro: 8401.20.37278.

NYE BØKER FRÅ NORSK BOKREIDINGSLAG

Jostein Krokvik: KJETTARORD UM NORSK MÅLALKYMI
Sprakande frisk debattbok um målstrid og språkpolitikk og målalkymistar. Les um målblandarar som spådde gale, og um mål som lever etter at det vart dømd til dauden for 50 år sidan! Hefta kr. 48,-.

Olav Nygård: DIKT I SAMLING
100-års minneutgåva um skalden frå Modalen. Med etterord av Conrad Clausen. Umslagsteikning av Ottar Wiik. I band kr. 145,-.

Ivar Kleiva: GULATINGET — TINGSTADER OG LOVVERK
Ei forvitneleg historisk utgreiding, med bakgrunn i soga um Noregsveldet. Kr. 120,-.

Egil H. Lehmann: HELSERÅD FOR KVARDAGEN
Ei artikkelsamling um ålmenne medisinske spørsmål. Ei gåvebok til tilbodspris. Hefta kr. 29,-.

Alfred Andersen: SALTSILD OG SALMEVERS
Ei fargerik og livfull skildring av tilhøvet millom bymann og stril for ikring 50 år sidan. Eit kulturbilete frå havkanten. Hefta kr. 80,-. I band kr. 95,-.

Ingebjørg Sandstaa Sandvin: KVAR DAG ER EI GÅVA
Ei intim og endefram skildring av krigsår og fredstid i Indre Hardanger — soleis som ei sydama upplevd det. I band kr. 100,-.

Halldor O. Opdal: MAKTER OG MENNESKE XIII
Til 90-årsdagen åt folkeminnegranskaren og målmeisteren Halldor O. Opdal kom dette 13. bandet i folkeminneserien ifrå Hardanger, der m.a. gamle brudlaupsskikkar hev eit stort rom. Hefta kr. 90,-.

Halldor O. Opdal: MAKTER OG MENNESKE XIV
Nytt band i serien folkeminne ifrå Hardanger. Ei samling der handlingshumoren hev ein breid plass. Hefta kr. 90,-.

Hjå bokhandlarane
NORSK BOKREIDINGSLAG
Postboks 2672, 5010 Møhlenpris-Bergen

*Spennande og
engasjerande
lesestoff for
gutar og
jenter!*

Norsk Barneblad er bladet med teikneseriar, forteljingar, reportasjar, brevvenner, matoppskrifter, kjøp og sal, natur og dyr, hobbystoff og mykje meir.

Norsk Barneblad er bladet som kjem beint heim i postkassa — to gonger i månaden.

Send meg Norsk Barneblad:
 1 år kr 98,- 1/2 år kr 55,-
 1/3 år kr 39,-

Namn:

Adr.:

Postgiro 5 14 22 11 — tlf. (034) 16 488
3250 LARVIK

Norsk Barneblad